

АНЂЕЛКО АНУШИЋ

## ЧОВЕК КОЈИ СЕ ИЗВИЊАВА

„Извињавам се”, рекао је у пекари руци која му је пружила векну хлеба, мален, погнут човек, са шеширићем на глави какви се могу видети још само у неким фолклорним групама.

То је било његово прво извињење, које ће уследити и умалити се свакодневно, свима са којима би се сусрео, у било којој прилици. Продавачица је добро чула шта је човек казао, али није на то обраћала пажњу, због гужве и летње врелине која је пржила и исијавала своју јару као хлебна пећ.

Кад је човек и сутрадан и наредног дана поновио исто, радозналост није остала нема. Распела се на језик.

„А зашто ми се извињавате?”, упитала је трговкиња.

Упитани је кратко поћутао, испирајући речи у устима. Горке лекове.

„Па, потрошили сте дјелић свога времена да ме послужите. Уморили руку, додали јој још један замор. Али и очи, кад сте ме погледали, иако то можда нисте жељели. А све то крза. Троши. Онда, можда вас је моја људска неприлика на некога подсетила, па ражалостила или разгњевила. Или ко зна, можда вам је мој неко – вама или некоме од ваших, некада давно учинио какву неправду и на-нио бол. А све то човјека кошта срца и душе.”

Трговкиња је оћутала одговор, чудно замишљена.

А онај човек накосутра се извинио и комшији кога није познавао. Зграда у којој станује, голема је. Улица дугачка, насеобна. А он је ту одскора. Ни четврт, недогледивог људског века. Комшија је остао затечен, збуњен; а кад се то поновило и следећег пута, није могао да не запита оно што и продавачица хлеба.

„Ето, срели смо се. А то је исто као да сам вас на тренутак зауставио, одузео зеричак вашег испланираног времена. Пореметио,

можда, ток ваших мисли и осјећања. Ритам корака. А може бити и ово: можда је мој неко вама или вашим, или ваш неко мени и ближњима мојима, учинио нешто нажао, или још теже од тога, давно, давно. Или недавно, свеједно, па се то заборавило. Због мира у кући, забашурило, што се рече. Или да ту ствар узмемо овако: можда је баш неко из мога кољена својим понашањем, или самим присуством, допринио да се ваш неко тешко огријешо, једноставно тако што се мој сродственик затекао ту гдје од старина живи. Нашео се на мјесту, и у вријеме, на коме се није требао наћи. Ко несретник на пјешачком прелазу... А зар је морао баш ту да живи, поред толиких земаља и силних пространстава? Ко му је крив, него он сам? А ово се може примијенити и на мене, и оне из мога родственика. Да ме криво не разумијете.”

Комшија се чешкао по местима где га није сврбело, јер није знао шта да каже. Што год је помислио, није био сигуран да би баш то било добро рећи. Одмахнуо је благо руком, и у себи довршио неизречено:

„Чудак. Смлата... Шта он ту мени подмеће, филозофира...?”

Иза зграде остао је комадић запустелог поља, ледине, коју грађевински предузетници нису стигли да поједу. Или им је била преситан залог. На њој су станари, сиротиња и пензионери, забаштанили лејицу лука и салате, и покоји цветак. Свој грунт оградили су врљикама, и неговали га нагоном и ревношћу старог претка у себи. И он је ту имао свој сâд. Омеђио га је пластичном мрежом, зелене боје. Једног јутра плевио је траву, а ускоро је дошла и комшиница у свој поседић, који се граничио са његовим.

„Извините!”, рекао је уместо добројутрења. Сусетка га је кратко, с чуђењем погледала, окренула му леђа, и прихватила се требљења и биштања својих брђанских коренова. Помишљала је да га упита да ли је добро. А он је поновио своју лозинку.

„Не разумем, зашто ми се извињавате”, упитала је невољко.

„Не знам како да започнем, комшинице, а да ме не схватите како не треба. Ето, мене је мој црни вјетар вијао и развијао довде. Зашто баш ту – не знам. Да ме није она орљавина докотурала до тле, ви бисте сад неговали двије баштице, и срце би вам, можда, било веселије и пуније. Овако, ја сам преотео нешто што је можда припадало само вама...”

„Па, на неки начин сте у праву. Али маните то, мени је превише и овај комадић. Једнога дана биће нам земљуштрике, комшија, и преко ушију”, рекла је.

А већ сутрадан, на истоме месту, извинио се и јежу. Затекло га је, скотураног у оклопњак, испред његове баштенске ограде.

„Е, мали мој бодљивко, ја сам ти угрозио животни простор. Да на овоме мјесту нема мога повртњака, била би травуљина; шикара. И ту би био твој лог, твоја окућница, а нашло би се и хране. Е, кад би како могло да ти будеш ја, или ја да постанем ти, то било праведније, па да ово све буде твоје”, говорио је наглас. Повртлари који су га чули, а било их је доста тога осунчаног дана, кришом су се прекрстили, понеки од њих, и затомили зачудне речи.

А он није престајао да се извињава.

На ред је, случајно или не, дошла месара.

Одсекавши комадић сукрвичастог меса за које је казао да је јунетина, то што је муштерија и тражила, и замотавши га у папир, месар је укочено стајао као у неодливној статуи, с дугачким ножем у подигнутој руци који се језиво блескао и беласао у сумракастој просторији. Слушао је пажљиво купца који се малочас извинио.

„Ето, због мене сте морали да закољете то јунче, јадно живинче, или да то за вас учини неко други. Можда сте се укрвавили, можда нисте, али ваша кецеља то не умије да сакрије. А латили сте се, малоприје, хитро и спретно ножа, као онда кад сте живинчету задали смртни ударац, и послије кожу дерали и транжирали трупло. Ко га само види, а немоли ономе ко се њиме служи, па не био тај месар, призор ножа у нечијој руци сам је по себи ужасан. Ножем не би требало ни *крув* ни хљеб сјећи. То је гријех, скрнављење светиње коју он у себи носи. Наши стари ломили су га рукама, па су опет дуже и боље живјели него ми данас. И мање је било зла међу људима. Кад неко реже *крув*, *крух* или месо, ја пред очима одмах видим нечије непознато тијело. Страшно! И ето, већ ово моје подсјећање на то може некога да наведе на велико сагријешење. На нешто страшно и ужасно, што се већ десило небројано пута...”

Месар је био изненађен, и скоро запањен. А можда и повређен. Смерао је да му каже да ту своју зановетку прича на неком другом месту, некоме другоме, а не њему, добром човеку и поштеном трговцу месом. Али се суздржао у последњем трену, помисливши да се у оном купцу крије, можда, заштитник животиња, борац за очување природе и њене еколошке равнотеже.

*А можда је и какав њровокаџор. Ко зна. Пуни су их ѓрадови, помислио је.*

О јесењим задушницама обрео се на градском гробљу да ужеже свећу пре две године преминулој супрузи. Све је врвело од распетих на суд сећања, да се хумци тешко прилазило, што због нових гробака, што због оних који пристизаху на последњу адресу својих најмилијих. Гробље је отешњало, и дубоко *забасало у њусто њоље*, на градској периферији, сад свеже захумчено. Да се више никад не врати, него да сачека *Друџи долазак*. Као после сваког рата, *смрџи*

је једина увећала и убрзала своје њослове, утврђујући иметак свога њослодавца. Ониска, пуначка жена којој се тешко могло завирити у родни лист, са дечарцем од седам-осам година, чупкала је травцицу, склањала недогореле свеће, сасушено цвеће и венце, кад је он сегнуо за палидрвцем, да узрадује душу своје Јелице. Јеке.

„Извините!”, окренуо се према задушничарки, коју је готово леђима додиривао, држећи упаљену воштаницу у руци.

Ова се није ни осврнула, једино га је онај малац чудно погледао. А он је поновио, и утројичио:

„Извините! Стварно, извините.”

Жена се усправила, и одмерила, снајдерски, пијачарски, папандурски, човечуљка под шеширићем.

„Шта извините?”, готово да је завикала, стављајући длан на уста.

„Ма, ето, знам да није ни мјесто ни прилика. Али би’ вас молио да саслушате, и не замјерите ми. Мене и моју Јеку (*човек се њрићом њрекрстии, ѓледајући у хумку исћред себе*) дотјерала је овдје она орљавина. Неки кажу *олуја*, а ја нећу да вријеђам и ружим мајку природу, која нас је створила заједно са оним Горе. Ко два сува листка, пали смо овдје. Она се, сирота, закућила на овом мирогајшћу, а моја петељчица вјетру још одолијева. А волио би’ да је било обрнуто. И да скратим: да нас није дотјерало чак довде, ви се сад не би, заједно са мном, гурали и тискали на овоме скученом мјесту, што је један велики гријех и неправда. Више би простора било, хоћу рећи, ове укопнице, за ваше најмилије. Чудо једно: коме је било тијесно у животу, буде му, изгледа, и у смрти... И ваш неко би, кад му дође вријеме, а свима дође, могао овдје мирно и комотно залећи. Бити једно уз друго. Овако...”

„Ма шта то говориш, утваро једна! Погледај се само какав си! Боље би ти било да на време нађеш себи место у овој пустари! Погледај колика је! И сам себи раку ископаш. Можда ти се Онај одозго смилује, а није Му лако с тобом, него што аветно брслачиш, и не даш мртвима мира!...” жена је падала у ватру.

„Извините. Извините. Стваарно, извините”, збрзао је човек, прислањајући, дрхтаво, воштаницу уз крстачу, заклањајући је од ветра.

А на пијаци је заличило да ће човек иза тезге скочити на главу ономе који му се извинио.

„Шта ми се извињаваш? Ко сам ја, и ко си ти да ми се извињаваш? И због чега? Носи те тиквице и помидур кући, и да их у здрављу обједујеш!”

„Извињавам се! Извињавам! Видим ја да сте ви човјек коме се треба више пута извинити.”

„Е, госпе ти, баш би’ волија чут’ разлог”, смирио се пијачар, не престајући да трпа на вагу зеленину и воће.

„Па, ево овако: Мој лик и моје ријечи гануле су вас, увјерен сам, и подсјетиле на нека друга времена. Можда и на нешто непријатно. Као што се може рећи и у обрнутом смислу. Начин на који говорите, млатарајући цијело вријеме рукама, и поготово како послујете и односите се према муштеријама, мене је опоменуо да ви и ја дијелимо нешто драгоцену, а заједничко. Нешто што је изгубљено, точније... тачније казано, отето...”

„Шта ми то моремо имат’ заједничког, родиле ти маслине?!”, нестрпљиво га је, с поспрдом, прекинуо зелени трговац.

„Родни крај. Носталгичари, и неки људи који су од тога соја, извињавам се ако кога вријеђам, направили су добру каријеру, развили бизнис, викендом превозећи *Олујаше* у оба смјера, називају мјесто гдје је човјек рођен, завичајем. А ја...”

„Јесам ли те, можда, тражија да ми причаш о завичају, а?! Ја сам преко тога ставија криж и крст! Да је штогод вридија, оста’ би’ у њему. Тога више нема... нема! И квит! Завичај да је добар, и пуж би га има’, а не би, госпе ти, вукарија још и кућу. Ја сам сад други човик... оли рећ’ човјек. Јел’ ти јасно!?”

пијачар се није могао зауставити, и чинило се као да ће преко тезге кренути за својим речима.

„Извините! Извините! Извините!”, орило се пијацом из уста човека који се освртао лево и десно, и свакоме од пијачара понављао исто.

У државној канцеларији изазвао је најпре подозрење и пригушени смех, па неразумевање и негодовање.

„То је наш посао”, рекла је службеница.

„Да”, узвратио је онај човек, и наставио:

„...али ви сте данас своје редовном послу, додали још један: потврдили сте ми да сам и даље жив, иако у то одавно сумњам. Отјерали сте, јутрос, мртвозорника са мога прага! А сваке вечери кад легнем, прво ми он падне на памет. То је нормална помисао од које не би требало бјежати. Али онај који ваша врата отвара – томе још не треба ни поп ни гробар, него...”

Некоме се отео гласан смех. Неколико уморних, тешких глава усправило се као по команди, оставивши, на тренутак, по страни, тешке списе и замршене послове са којих се прашило, димило и пушило, и упиљило се у *сџранку* какву досад још нису имали.

„А ко му треба?”

нестрпљење је издало службеницу.

„Пандур и порезник. Извињавам се!”

„Ма, дајте! Ви се с нама замајавате!... То ми тако изгледа. Оставите нас на миру! Ми овде радимо. Обавили сте што сте обавили, јесте ли, и...”

умешало се више гласова.

Човеку који се извињава није преостало ништа друго већ да се још једном извини. Потом и дугачком, загушљивом ходнику, мусавих зидова и с много врата, испред којих, с обе стране, погдегде, чекаху грађани и покоја *џражданка*, по нужности каквог опошљаја.

И у повратку кући, чинио је исто.  
Извињавајући се и путу којим иде.